

«...στην Ελλάδα «το μέτριο είναι εχθρός του καλού...»

interview

Η ΝΑΝΤΙΑ ΣΕΡΕΜΕΤΑΚΗ ΣΤΗΝ "Ε"

«Ο δημιουργός δεν σταματά, δεν συνταξιοδοτείται»

«Αν εξαιρέσουμε μια μοναδική σχέση που δημιουργήθηκε μεταξύ δασκάλου και μαθητών, η παραμονή μου στο ελληνικό πανεπιστήμιο είναι κάτι που σήμερα θα χαρακτήριζα ως την πιο άγονη εποχή της ακαδημαϊκής ζωής και καριέρας μου». Με αυτές τις λέξεις περιγράφει τη δική της εμπειρία στην ελληνική ακαδημαϊκή πραγματικότητα η ανθρωπολόγος και συγγραφέας Νάντια Σερεμετάκη. Η κ. Σερεμετάκη έχει πολυετή ερευνητική - συγγραφική και διδακτική πορεία στην πολιτισμική, κοινωνική και εφαρμοσμένη ανθρωπολογία, και το διεπιστημονικό συγγραφικό έργο της έχει χαρακτηριστεί ως πολυσχιδές, καινοτόμο και διαχρονικό. Με μεσσηνιακή, μανιάτικη καταγωγή και εμπειρίες ανά τον κόσμο, έχει γνωρίσει διαφορετικές κουλτούρες, τόσο στην ακαδημαϊκή όσο και στην καθημερινή ζωή της. Χαρακτηρίζει τη Μάνη ως έναν «μαγικό τόπο» που την δίδαξε πολλά και σαν άνθρωπο και σαν ερευνητή, και για τη Μεσσηνία γενικότερα και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που διαμορφώνουν την ταυτότητά της παρατηρεί μεταξύ άλλων πως: «Η διαφορετικότητα ανιχνεύεται στα ζωντανά ίχνη της καθημερινής ζωής. Εκεί είναι άλλωστε που υλοποιείται και η ιστορία». Η κ. Σερεμετάκη δεν σταματά να δημιουργεί: «Ο δημιουργός δεν σταματά, δεν συνταξιοδοτείται. Ο υπάλληλος ναι», παρατηρεί χαρακτηριστικά και τονίζει μεταξύ άλλων πως «όταν το ελληνικό πανεπιστήμιο, και κατ' επέκταση η κοινωνία μας, διαχωρίζει αυτά τα δύο, τότε θα έχει υπερβεί εαυτόν και απαλλαγεί από ένα από τα χειρότερα δεινά του τόπου μας, κοινώς την δημοσι-οϋπαλληλίστικη νοοτροπία». Αναλυτικά η συνέντευξη έχει ως εξής:

πορεία ζωής τους θεωρώ ως τους στενότερους συγγενείς μου. Και καθώς μεγαλώνω, μπορώ να πω πως, αν ξαναγεννιόμουν, πάλι τους ίδιους δρόμους θα διάβαινα...

■ **Μετά από χρόνια πολιτισμικής δράσης σας στη Μεσσηνία, πιστεύετε πως η περιοχή έχει να επιδείξει σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα έναντι άλλων της χώρας μας;**

Η Μεσσηνία έχει να επιδείξει πολλές φυσικές χάρες για τουριστική αξιοποίηση. Τέτοιες χάρες όμως διαθέτουν κι άλλες περιοχές του πλανήτη. Αυτό που χάνει βαθμιαία είναι η πολιτισμική της ιδιαιτερότητα. Και δεν θεωρώ πολιτισμική ιδιαιτερότητα τη θεσμική αναβίωση εθίμων ή την κατασκευή μουσείων για τουριστική κατανάλωση, ούτε το αναμίσγμα ιστορικών γεγονότων. Αυτά αποτελούν μια σκηνοθεσία πολιτιστικών εκδηλώσεων με επίκεντρο το παρελθόν. Ποια όμως είναι τα διαφορετικά, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που συγκροτούν την ταυτότητά της;

Η διαφορετικότητα ανιχνεύεται στα ζωντανά ίχνη της καθημερινής ζωής. Εκεί είναι άλλωστε που υλοποιείται και η ιστορία. Οι πολιτισμικές δράσεις μου, που αναφέρατε, στη Μεσσηνία, είχαν ακριβώς στόχο την κριτική της θεσμικής κατασκευής της κουλτούρας. Και το έκανα αυτό μέσω ανθρωπολογικών θεωριών και μεθόδων. Ήταν μια κινητοποίηση των πολιτισμικών αποθεμάτων ενέργειας μέσω καινοτόμου τρόπου μάθησης βασισμένης στην κοινότητα. Δεν είναι τυχαία η αθρόα συρροή πολιτών και μαθητών-δασκάλων στις συγκεκριμένες δημόσιες παιδαγωγικές εκδηλώσεις. Μόνο που τέτοιες εκδηλώσεις, που στοχεύουν επίσης να διδάξουν πρότυπα για την πολιτισμική ανάπτυξη ενός τόπου, πρέπει να έχουν κάποια συνέχεια. Και τέτοια απ' όσο γνωρίζω, δεν υπήρξε.

■ **Σε πρόσφατη εκδήλωση-αφιέρωμα στο έργο σας, σπουδαστές σας μίλησαν για τη σημαντική επιρροή των «εμπνευσμένων διαλέξεων» σας και του συγγραφικού έργου σας στην πορεία των σπουδών τους αλλά και της ζωής τους, με λόγια που ο Πέτρος Θέμελης σχολίασε με τη φράση «αυτά που ακούστηκαν είναι εντυπωσιακά». Πώς αντιδράτε σε αυτή την περίπτωση;**

Με συγκίνηση κι ευγνωμοσύνη.

■ **Ποια είναι η πηγή της έμπνευσής σας για τα βιβλία σας ή/και τις διαλέξεις σας;**

Η καθημερινή λεπτομέρεια στο παρόν, αυτή που συνήθως περνά απαρατήρητη, ανεξέταστη. Με αφορά το ειδικό, το συγκεκριμένο, το μικρολογικό. Μέσα από αυτό φτάνω στο γενικό, το θεωρητικό και φιλοσοφικό. Οχι αντίστροφα. Και το παρόν φυσικά κατανοείται καλύτερα μέσα από το ιστορικό του βάθος.

Συνέντευξη στην Κέλλυ Δημητρούλια

■ **Ποια είναι μια από τις σημαντικότερες στιγμές της ακαδημαϊκής σας καριέρας;**

Μια από τις σημαντικότερες στιγμές της ακαδημαϊκής μου καριέρας αλλά και της προσωπικής μου ζωής ήταν η στιγμή που μου ανακοινώθηκε επίσημα ότι το πρώτο βιβλίο μου, «Η Τελευταία Λέξη», βασισμένο σε πολύχρονη έρευνα στη Μάνη, κρίθηκε ομόφωνα ως ένα σημαντικό και θεωρητικά-μεθοδολογικά πρωτοπόρο έργο, από το επιτελείο των διακεκριμένων καθηγητών του κορυφαίου διεθνώς εκδοτικού οίκου The University of Chicago Press. Το βιβλίο ήταν η πρώτη ελληνική εθνογραφία που εξέδωσε ο εν λόγω εκδοτικός οίκος τη δεκαετία του 1990 και διδάσκεται ως σήμερα.

■ **Δεν υπάρχει αμφιβολία πως μια μακριά ακαδημαϊκή πορεία σαν τη δική σας, όσο επιτυχημένη κι αν είναι, θα είχε και κάποιες "πικρές" στιγμές.**

Ναι, και μία από τις χειρότερες στιγμές, όπως άλλωστε και των περισσοτέρων διανοούμενων και επιστημόνων της διασποράς όταν μεταφέρουν το έργο τους εδώ, είναι η στιγμή της διαπίστωσης ότι στην Ελλάδα «το μέτριο είναι εχθρός του καλού».

■ **Αναφερθήκατε στη διασπορά, στην οποία εν μέρει ανήκετε κι εσείς. Πώς βλέπετε τη σχέση του τόπου μας με την ελληνική ομογένεια στο εξωτερικό;**

Μέχρι πρότινος την αγνοούσαμε και κατά καιρούς τη θυμόμαστε κυρίως για οικονομικούς ή ψηφοθηρικούς λόγους. Διακωμωδούσαμε, αν θυμάστε, τη γλώσσα της (για παράδειγμα την ελληνοαμερικανική «διάλεκτο»), που θεωρούσαμε «ακάθαρτα ελληνικά» και γελούσαμε με τις ξενικές συνήθειες των ομογενών. Σήμερα τους ανακαλύπτουμε - ξάφνου αναδύθηκαν μπροστά μας σαν το ιστορικό μας ασυνείδητο... Και το αναζητούμε στα ξένα, εκεί όπου έζησαν και γράφουν ιστορία οι «ομογενείς». Ταυτόχρονα όμως αγνοούμε ή/και αποβάλλουμε αυτούς που επέστρεψαν και είναι ήδη εδώ. Ο τόπος μας έχει μια ιστορική δυσκολία: Δεν μπορεί να εκτιμήσει και να τιμήσει το εσωτερικό του...

■ **Ποια είναι ειδικότερα η γνώμη σας για τα ακαδημαϊκά δρώμενα σήμερα στην Ελλάδα; Και πώς θα περιγράφατε την εμπειρία σας στο Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου;**

Αν εξαιρέσουμε μια μοναδική σχέση που δημιουργήθηκε μεταξύ δασκάλου και μαθητών, η παραμονή μου στο ελληνικό πανεπιστήμιο είναι κάτι που σήμερα θα χαρακτήριζα ως την πιο άγονη εποχή της ακαδημαϊκής ζωής και καριέρας μου. Είχα ζήσει στο εξωτερικό σε περιβάλλοντα που κυριαρχούσε ο ακαδημαϊκός διάλογος, κριτικός και ασυμβίβαστος, η διεπιστημονικότητα και η αξιοκρατία. Εκεί μέτραγε πάνω από όλα το πνευματικό έργο - αυτό αποτελεί τιμή και κύρος για ένα εξωστρεφές πανεπιστήμιο και αμείβεται.

Στην Ελλάδα αντίθετα, ο ακαδημαϊκός διάλογος είναι εν γένει ανύπαρκτος, η αξιοκρατία παρομοίως, και προέχουν τα διοικητικά ή/και οικογενειακά καθήκοντα του καθενός. Όσο για τη μοδάτη λέξη «εξωστρέφεια», αν αυτή αλλού σημαίνει το να παράγει κάποιος έργο που να μπορεί να συνομιλήσει ισότιμα με αντίστοιχα ερευνητικά-συγγραφικά έργα στον διεθνή ακαδημαϊκό χώρο, εδώ στην Ελλάδα, ελλείπει τέτοιου έργου, η έννοια εξωστρέφεια μεταφράζεται σε επιτιμοποιήσεις ξένων ή στην απόκτηση διοικητικών τίτλων. Ισχύει το ότι, αν φωνάζετε σ' ένα δρόμο «κύριε πρόεδρε!» ή «κ. διευθυντά!» θα γυρίσουν καμιά εκατοστή κεφάλια...

Υπάρχουν φυσικά και κάποιες εξαιρέσεις, μα αυτές δεν αναιρούν τον κανόνα.

■ **Ποια συνεργασία σας ανά τον κόσμο σας έχει σηματοδέψει είτε σε προσωπικό είτε σε ακαδημαϊκό επίπεδο;**

Δεν θα έλεγα ότι ήταν μία συνεργασία, αλλά μάλλον η βίωση και συνεργασία με

■ **Τι να περιμένουμε στη συνέχεια από εσάς;**

Ό,τι αναμένει κάποιος από έναν δημιουργό: Ένα νέο δημιούργημα. Ο δημιουργός δεν σταματά, δεν συνταξιοδοτείται. Ο υπάλληλος ναι.

Πιστεύω ότι, όταν το ελληνικό πανεπιστήμιο, και κατ' επέκταση η κοινωνία μας, διαχωρίζει αυτά τα δύο, τότε θα έχει υπερβεί εαυτόν και απαλλαγεί από ένα από τα χειρότερα δεινά του τόπου μας, κοινώς τη δημοσι-οϋπαλληλίστικη νοοτροπία.

«Τότε ο χώρος των ιδεών δεν θα είναι πλέον γεωμετρικός στη βιολογική διάσταση της ζωής αλλά μάλλον στην πνευματική/καλλιτεχνική δημιουργία. Τότε θα έχει ξαναβρεί ο χώρος αυτός και την ελληνική έννοια της ποιήσης (από το ποιέω-ώ) που σημαίνει τόσο φαντασία όσο και υλική κατασκευή».

πολλές και διαφορετικές κουλτούρες, τόσο στην ακαδημαϊκή όσο και στην καθημερινή ζωή μου σε μια πολυεθνική πόλη σαν την Νέα Υόρκη, επί πολλά χρόνια. Υστερα ακολούθησαν τα ταξίδια μου ως ερευνήτρια σε διάφορα μέρη του πλανήτη. Αυτά όλα ήταν που με σημάδεψαν, με διαμόρφωσαν σαν άνθρωπο και σαν επιστήμονα. Με έβγαλαν νωρίς από το καβούκι της δικής μου κουλτούρας και μπόρεσα να τη δω τόσο από μέσα όσο κι απέξω, με τα μάτια τόσο της Πηνελόπης όσο και του Οδυσσέα...

■ **Η περιοχή της Μάνης είναι τόπος καταγωγής σας. Όμως ζήσατε και σε άλλα μέρη. Πώς νιώθετε για αυτά;**

Η καταγωγή είναι σχετική υπόθεση. Σύμφωνα με κάποιους νόμους κατάγεται από εκεί που κατάγεται ο πατέρας σου, κατ' άλλους νόμους από εκεί που γεννήθηκες, κατ' άλλους από εκεί που έζησες και μεγάλωσες, και κατ' άλλους εκεί που νιώθεις «σαν στον τόπο σου». Να προσθέσουμε ίσως και το «εκεί που ο τόπος έχει την ικανότητα να εκτιμήσει και τιμήσει το έργο που του αφιέρωσες»;

Η Μάνη λοιπόν είναι ένας τόπος «καταγωγής», ένας μαγικός τόπος που με δίδαξε πολλά και σαν άνθρωπο και σαν ερευνητή. Εξίσου όμως είναι και η Μεσσηνία καθώς πέρασα εκεί τα ωραιότερα παιδικά μου χρόνια - και νιώθω ιδιαίτερα τυχερή που γνώρισα νωρίς τον αγροτικό κόσμο μας. Σήμερα δε, έχω σπίτι και γονείς θαμμένους στο χώμα της Παρομοίως και στην Αθήνα.

Μα κανένας από αυτούς τους τόπους δεν μπόρεσε και δεν θα μπορούσε από μόνος του να αποτελέσει τη μόνιμη κατοικία μου. Η μισή μου καρδιά είναι στη Νέα Υόρκη, εκεί που ωρίμασα και δημιούργησα και τελικά έγινα αυτό που είμαι σήμερα. Εκεί, τους φίλους που συνέβαλαν ενεργά σε αυτή την